

POLA MEKLEJN

KRUŽENJE
OKO SUNCA

Prevela
Milica Cvetković

■ Laguna ■

Naslov originala

Paula McLain

CIRCLING THE SUN

Copyright © 2015 by Paula McLain

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Mojoj porodici –
s beskrajnom ljubavlju i zahvalnošću –
i Leti En Kristofersen, mojoj leđi Di.*

Abisinija

KOLONIJA KENIJA

1920-IH GODINA

Italijanski
Somalilend

Ekvator 0°

Indijski
okean

Naro Moru
Meru

Planina
Kenija

Kuća Karen
Bliksen
(Mbogani)

Brda
Čajolu

Planina
Kilimandžaro

Reka Ivaso Ng'iro

Lorijska močvara

Garisa

Reka Tana

Garsen

Lamu

Malindi

Mombasa

Ostrvo Pemba
Zanzibar

4° J

„Naučila sam da gledam, da se poverim drugim rukama umesto svojim. Naučila sam i da lutam. Naučila sam sve što svako sanjalačko dete treba da zna – da nijedan horizont nije tako daleko da ne možeš da se digneš iznad ili dalje od njega. Sve to sam naučila odmah. Međutim, ostalo je bilo teže.“

BERIL MARKAM, *West with the Night*

„Moramo ostaviti trag u životu dok ga još imamo.“

KAREN BLIKSEN

Prolog

4. septembar 1936.
Abingdon u Engleskoj

Vega gal je paun, plavi sa srebrnim krilima, veličanstveniji od svih ptica koje znam i nekim čudom samo moj da njim letim. Zove se *Glasnik* i konstruisan je s velikom pažnjom i veštinom da obavi ono što bi trebalo da bude nemoguće – da preleti okean u jednom smelom skoku od preko pet hiljada osamsto kilometara crnih uzburkanih talasa i praznine, i da sa sobom prenese i mene.

Ukrcavam se u sumrak. Danima se nevreme nadvija nad aerodromom, a ono malo svetla što je preostalo, oskudno je i iscedeno. Kiša udara po galovim krilima kao u timpane i vetar naleće s boka, a ipak su mi rekli da su to najbolje vremenske prilike koje mogu očekivati do kraja meseca. Manje me brine vreme nego težina. Gal je opremljen naročitim stajnim trapom kako bi poneo dodatno ulje i benzin. Rezervoari su pričvršćeni ispod krila i za kabinu, gde čine zid koji prileže oko mog sedišta i na kom su mi nadohvat ruke ventili kojima mogu usred letenja s dva prsta da zatvorim

jedan i otvorim drugi rezervoar. Uputili su me da bi trebalo da sasvim ispraznim i zatvorim jedan pre nego što otvorim drugi, kako bih izbegla stvaranje vazdušnog čepa. Motor bi mogao da se na nekoliko trenutaka zakoči, ali će opet pro-raditi. Treba da računam na to. Treba da računam i na još mnogo toga.

Po čitavom asfaltu šire se bare veličine omanjih jezera, s površinom belom kao šlag. Duvaju surovi, nepopustljivi čeonj vetrovi, a mrgodni oblaci nisko vise. Moje poletanje je okupilo nešto novinara i prijatelja, ali je raspoloženje neosporno mračno. Svako ko je znao pravu prirodu onoga što sam se spremala da uradim pokušao je da me odvрати. Nemoj danas. Nemoj ove godine. Rekord te čeka i kad bude povoljnije vreme – no ja sam se suviše trudila da bih se sad povukla. Smeštam korpicu s hranom, čušenm pljosku s bren-dijem u džep na boku letačkog odela i uglavim se u kokpit, udoban kao druga koža. Uzela sam na zajam ručni sat od Džima Molisona, jedinog pilota koji je ikad pokušao da izve-de upravo isti ovaj podvig i preživeo. Imam mapu na kojoj mi je iscrtana putanja preko Atlantskog okeana, od Abing-dona do Njujorka, svaki pedalj ledene vode koji ću preleteti, mada na njoj nema praznine koju očekujem, ni usamljenosti ni straha. Doduše, to je stvarno kao i sve ostalo, a ja ću mora-ti da proletim i kroz to. Pravo kroz mučna poniranja i vaz-dušne džepove, jer ne možete u mapu upisati pravac onoga čega se bojite. Ne možete pobeći ni od jednog dela sebe, i bolje je što je tako. Ponekad pomišljam da nas vlastiti izazovi izoštravaju, a i menjaju – pista dugačka hiljadu šeststo meta-ra i osamsto šezdeset litara benzina. Crne eskadrile oblaka probijaju se sa svih strana neba i svetlost jenjava iz minuta u minut. Uspem li u svemu ovome, nikako neću ostati ista.

Stegnem se i nalegnem na palicu komande, pa protutnjim pored gledalaca s fotografskim aparatima i niza oznaka usmerenih prema jednoj jedinoj crvenoj zastavici koja označava tačku odakle nema povratka. Imam samo kilometar i šeststo metara piste i ni pedlja više. A avion, naravno, možda ne uspe. Posle svih onih planova, brige, rada i prikupljanja hrabrosti, postoji porazna mogućnost da gal ostane prikovana za zemlju, pre nalik slonu nego leptiru, a da ja podbacim i pre nego što sam počela. Samo, to neće biti pre nego što ovom trenutku ne dam sve što imam.

Posle sto pedeset metara piste, rep se nezgrapno dignu. Poteram avion brže, osećajući kako me vuče sila Zemljine teže, kako je on nemoguće težak, a više osećam nego što vidim da mi je crvena zastavica sve bliže. Tad konačno krmila pravca i visine ožive, pa mu podignu nos i on se odlepi od zemlje – prav kao strela. Ipak je leptir. Dižemo se u sve mutnije nebo i kišu iznad zeleno-sivih kvadratića Svindona. Preda mnom je Irsko more, sva ta mračna, mračna voda, spremna da mi obuzme i zaustavi srce. Razmazano svetlucanje, to je Kork. Glomazno crnilo Labradora. Stalno ječanje motora koji obavlja posao za koji je sklopljen.

Nos aviona mi poskakuje dok s naporom vozim kroz vlažnu vodenu prašinu, gurajući se uvis i u drhtavicu zahtevnih vremenskih prilika. U šakama su mi instinkti za letenje, kao i veština za to, ali tu je i nešto tajanstvenije i suštinske, a to je da sam predodređena da uradim ovo i da sam to oduvek bila, da ovom elisom, ovim prelakiranim platnenim krilima vezem svoje ime na nebu trideset šest sati u pomrčini.

Taj izazov se prvi put javio pre dve godine, u bučnom baru, obloženom kedrovinom, hotela *Beli nosorog* u Nijeriju. U tanjiru su mi bili goveđi medaljoni posuti biberom, koplja blanširane špargle, svako tanko kao moj mali prst, i tamni klaret u svim našim čašama. Tad je, umesto deserta, pao izazov Džej-Sija Karberija: *Niko nije uspeo da preleti Atlantik s ove strane, od Engleske do Amerike, ni muškarac ni žena. Šta kažeš na to, Beril?*

Dve godine ranije Molison je ostao kratak u sličnom vodenom preskoku, pa niko nije učinio ništa više od maštanja o avionu koji može da savlada tu razdaljinu, ali je Džej-Si imao više novca nego što bi ikad mogao da potroši, i iskru jednog Magelana ili jednog Pirija.* I eto: beskrajan okean, hiljade kilometara ledenog netaknutog vazduha, jasan opseg, ali nemaš avion. *Bi li se okušala u tome?*

Džej-Si je imao oči kao od ahata. Posmatrala sam ih kako blistaju i razmišljala o tome da bi trebalo da je tamo njegova lepa žena Maja, u beloj svili sa savršeno talasastom kosom, ali ona je poginula pre više godina na običnom času letenja blizu Najrobija, jednog dana bez vetra i vremenskih nepri-
lika. Njena nesreća je bila prva avijatičarska tragedija koja se dogodila u našoj blizini, mada nije bila i poslednja. Još mnogo drugih dragih utvara svetlucalo je iz prošlosti, kao migovi svetlosti što igraju po rubu naših čaša s vinom, podsećajući nas na to kako su bili nesmotreni i veličanstveni. Meni uistinu nije bilo potrebno podsećanje. Ni na tren nisam zaboravila te utvare – i kad mi se pogled ukrstio sa Džej-Sijevim, nekako sam osetila spremnost da im se još više primaknem. *Da*, rekla sam, i još jednom ponovila.

* Robert Piri (1856–1920), američki istraživač Severnog pola. (Prim. prev.)

Ne prođe mnogo vremena dok se i poslednji tračak svetlosti ne spere s razudenog ruba neba, pa ostanu samo kiša i miris benzina. Letim na šeststo metara nadmorske visine i tako ću leteti skoro dva dana. Gusti oblaci su progutali mesec i zvezde – pomrčina je toliko potpuna da nemam izbora do da letim vođena instrumentima, da treptanjem odagnavam umor kako bih videla loše osvetljene brojčanike. Nemam radio, tako da me umiruju zvuk i silina motora i vetra od četrdeset čvorova koji mi duva u nos. Umirujući su i grgoljenje i ljuljanje benzina u rezervoarima, sve dok, posle četiri sata leta, motor ne počne naglo da kašljuca. Zapucketa i zazviždi, pa prestane da radi. Tišina. Igla visinometra počinje da se spušta zapanjujućom brzinom. To me baca u nekakav trans, ali ruke znaju šta rade, iako je um prigušen i nepomičan. Treba samo da dohvatim ventil i prebacim na drugi rezervoar. Motor će opet krenuti. Hoće. Umirim ruku, i prste navedem da pronađu srebrnu žabicu. Kad to uradim, ona umirujuće škljocne, ali motor se ne mrdne. Gal uporno gubi visinu, trista trideset metara, pa dvesta četrdeset. Sve je niže. Oko mene se oblaci načas razdvoje i vidim užasavajuće bleske vode i pene. Talasi se uzdižu, a nedokučivo nebo pritiska odozgo. Ponovo okrenem žabicu, trudeći se da se ne tresem i ne paničim. Pripremila sam se za sve koliko sam mogla, ali da li je iko zaista spreman da umre? Da li je za to bila spremna Maja kad je videla kako joj zemlja leti u susret? Da li je bio spreman Denis onog groznog dana iznad Voijsa?

Munja se raspršti blizu mog levog krila, blistava kao božićni ukrasi, pa naelektrisa vazduh – a ja najednom imam utisak da se sve to već dogodilo, možda i mnogo puta pre. Možda sam oduvek tu i ponirem naglavačke prema sebi. Poda mnom

bezdušna voda šiba, spremna za mene, ali ja mislim na Keniju. Moja Rasedna dolina – Longonot i nazubljen rub Menengaja. Jezero Nakuru s treperavim ružičastim flamingosima, visoki i niski odseci, Kekopej i Molo, Ndžoro i blistav travnjak kluba *Mutaiga*. Čini mi se da tamo idem, mada znam da je to nemoguće – kao da elisa reže kroz godine, okrećući me unazad a i beskrajno unapred, oslobađajući me.

O, pomislim vitlajući nadole kroz mrak, slepa za sve ostalo. *Nekako sam se uputila kući.*

Prvi deo

Prvo poglavlje

Pre nego što je Kenija postala Kenija, kad je već bila milionima godina stara, a ipak nekako nova, to ime je pripadalo samo našoj najveličanstvenijoj planini. Videla se s naše farme u Ndžorou, u Britanskom istočnoafričkom protektoratu – žestoko nazubljena, na udaljenom kraju prostrane zlatne visoravni, s vrhom okovanim u led što se nikad do kraja ne istopi. Iza nas, Planinska šuma se plavela u pramenovima magle. Pred nama se dolina Rongaj spuštala i širila, pa se s jedne strane graničila sa čudnim visokim kraterom Menengaj, koji su domoroci zvali Božja planina, a s druge udaljenim vencem Aberdare, zaobljenim plavosivim brdima što su u sumrak postajala sivkasta i ljubičasta pre nego što se rastope u noćnom nebu.

Kad smo stigli 1904, farma nije bila ništa više od šeststo hektara nedirnete divljine i tri oronule kolibe.

„Ovo?“, upitala je majka, a oko nje je vazduh brujao i treperio kao da je živ. „Prodao si sve zbog ovoga?“

„Klaro, drugi farmeri postižu uspehe na mnogo nepriступačnijim mestima“, kazao je otac.

„Ti nisi farmer, Čarlse!“, odbrusila je, pa briznula u plač.

On se, zapravo, bavio konjima. Znao je za stiplčez i lov na lisice po pitomim stazama uz divlje živice Ratlanda. Među-
tim, video je letke na kojima se nudi jeftina carska zemlja, te mu se prilepila zamisao koja nije htela da ga napusti. Ostavili smo Vestfild haus, gde sam rođena, pa prešli jedanaest hiljada kilometara, prošli pored Tunisa, Tripolija i Sueca, po talasima sličnim velikim sivim planinama što gutaju nebo. Zatim kroz luku Kilindini, na ulasku u Mombasu, koja je mirisala na oštре začine i sušenu ribu, pa vozom što je vijugavo išao k Najrobiju, prozora zasutih crvenom prašinom. Zurila sam u sve, ushićena kao nikada pre. Kakvo god to mesto bilo, nije bilo nalik ni na šta drugo.

Smestili smo se i radili da bismo obezbedili okruženje snošljivo za život, odgurivali divljinu dok se divljina vraćala svom silinom. Naša zemlja nije imala vidljive granice ni ograde, a našim kolibama su nedostajala i prava vrata. Sivilenkasti, kolobus majmuni sa belom šarom peli su se kroz sargiju što nam je pokrivala prozore. Za vodovod i kanalizaciju tamo niko nije ni čuo. Kad osetite potrebu, odete u noć sa svim stvorovima koji bi da vas napadnu, pa isturite zadnjicu nad okomitim odsekom i zviždućete da zavarate strah.

Najbliži susedi su nam bili ledi i lord Delamer, na jedanaest kilometara probijanja kroz divljinu. Bili su baron i baronica, ali ih titule nisu spasle od spavanja u tipičnoj kružnoj kući od blata i slame. Ledi Di je pod jastukom držala napunjen revolver pa je i mojoj majci savetovala da to isto radi – što ova nije. Nije želela da puca ni u zmije ni u svoju večeru. Nije želela da cima vodu kilometrima kako bi obezbedila kakvo-takvo pristojno kupanje, ni da živi bez društva i po nekoliko meseci. Tamo nije bilo društva. Nije bilo mogućnosti da joj ruke ostanu čiste. Život je jednostavno bio pretežak.

Posle dve godine majka je rezervisala kartu za povratak u Englesku. Moj stariji brat Diki će i sam otići, jer je oduvek bio nežan i ne bi dugo izdržao u Africi. Još nisam napunila pet godina kad su se oni ukrcali u voz koji je dvaput nedeljno išao za Najrobi, a nosili su parobrodske putničke sanduke, maramice i putničke cipele. Majci je zatitralo belo pero na tropskom šeširu kad me je poljubila i rekla mi da treba da se držim. Zнала je da će mi biti dobro, jer sam tako velika, jaka devojčica. Da me počasti, poslaće mi kutiju bombona od sladića iz prodavnice na Pikadiliju, a njih neću morati ni sa kim da delim.

Gledala sam kako voz nestaje po mirnoj crnoj liniji šina, ne verujući sasvim da bi ona zapravo mogla da ode. Čak i kad su poslednji nestabilni vagon progutala udaljena žuta brda, pa se otac okrenuo prema meni, spreman da se vrati na farmu i poslu, čak i tad sam mislila da je sve to samo greška, neki užasan nesporazum koji će se svakog trena razrešiti. Majka i Diki će sići na sledećoj stanici ili će se vratiti iz Najrobija i stići sutradan. Kad se to nije dogodilo, svejedno sam čekala i osluškivala udaljeno tutnjanje voza, pomalo gledajući na horizont, napregnutog srca.

Mesecima od majke nije bilo ni reči, čak ni zbrzanog telegrama, a onda su stigli slatkiši. Kutija je bila teška, a na njoj je stajalo samo moje ime – *Beril Klaterbak* – ispisano majčinih izuvijanim rukopisom. Čak me je i oblik njenih slova, ta poznata udubljenja u obručima, naterao na plač. Zнала sam šta je taj poklon značio i više nisam mogla da se zavaravam. Uzela sam kutiju i otišla u skrovit kutak, gde sam, drhteći, pojedla onih bombona posutih šećerom koliko sam mogla pre nego što sam se ispo vraćala u kantu u štali.

Kasnije, pošto nisam mogla da pijem čaj koji je otac skuvao, konačno sam se usudila da mu kažem ono čega sam se najviše plašila. „Majka i Diki se ne vraćaju, jelda?“

Tužno me je pogledao. „Ne znam.“

„Možda ona čeka da mi odemo njoj.“

Dugo je ćutao, a onda je popustljivo rekao da možda i čeka. „Ovo je sad naš dom“, kazao je. „A ja još nisam spreman da ga se odrekнем. Jesi li ti?“

Otac mi je nudio da biram, ali izbor nije bio lak. Zapravo me nije pitao: *Hoćeš li ostati ovde sa mnom?* Ta odluka je doneta mnogo meseci ranije. Hteo je u stvari da zna mogu li ja da volim taj život kao što ga on voli. Mogu li da poklonim srce tom mestu, čak i ako se ona nikad ne vrati i ako nadalje ostanem bez majke, možda i zauvek.

Kako sam na to uopšte mogla da odgovorim? Svud oko nas poluispraznjene kartonske kutije podsećale su me na ono što je nekad bilo u njima, ali više nije – četiri porcelanske šolje za čaj s pozlaćenim rubom, karte za igru, ćilibarske perle što se uklapaju jedna u drugu na ogrlici koju je majka volela. Njeno odsustvo je i dalje bilo tako glasno i teško, bolelo me je, osećala sam se prazno i izgubljeno. Kao što otac nije znao kako da me uteši, tako ni ja nisam znala kako da zaboravim majku. Privukao me je – onako krakatu i pomalo prljavu, kakva izgleda da sam uvek bila – u krilo, pa smo neko vreme tako sedeli i ćutali. S ivice šume čopor pećinara je zacićao na uzbunu. Jedan od naših hrtova je načuljio tanko uvo, pa se opet udobno vratio u san uz vatru. Konačno je otac uzdahnuo. Uhvatio me je ispod mišica, okrznuo mi osušene suze brzim poljupcem i podigao me je na noge.

Drugo poglavlje

Mvanzo je reč na svahiliju koja znači „počeci“. No ponekad nešto mora prvo da se završi, da se otvori dno i sva svetlost iščezne pre nego što naiđe pravi početak. Za mene je takav bio majčin odlazak, mada to nisam odmah shvatila. Dugo sam se osećala samo zbunjeno, povređeno i užasno tužno. Jesu li mi roditelji i dalje u braku? Da li nas je majka volela i jesmo li joj nedostajali? Kako je mogla da me ostavi? Nisam bila spremna da odem ocu s tim pitanjima. Nije on bio onako nežan kako očevi umeju da budu, a ja nisam znala kako da s njim podelim tako intimna i bolna osećanja.

Tad se nešto dogodilo. U Planinskoj šumi i iza nje, na našoj zemlji, živelo je nekoliko porodica Kipsigija u kolibama od blata i pruća, okruženim visokom trnovitom ogradom, *bomom*. Nekako su oni shvatili šta mi je potrebno, iako to nisam tražila. Jedan od starešina me je podigao, mrmljajući niz čarobnih reči i svečano mi je vezao oko pojasa kauri školjku. Ljuljala se na kožnoj traci, a trebalo je da odražava zatvorenu kauri školjku između mojih nogu i da odagnava zle duhove. Kad se rodi devojčica Kip, oni to rade. Ja sam

bila bela ćerka njihovog belog bvane, ali dogodilo se nešto ne prirodno što je trebalo ispraviti. Nijednoj afričkoj majci nikad ne bi palo na pamet da napusti dete. Uostalom, bila sam zdrava, nisam bila ni sakata ni slaba. Tako su zapečatili taj prvi početak i dali mi drugi s imenom Lakvet, što znači „vrlo mala devojčica“.

Bila sam mršava i ugruvanih kolena, beloplave kose, ali novo ime i mesto uskoro su me očvršli. Trčeći do sela Kipa uz naše brdo i niz njega, tabani su mi ubrzo ogrubeli. Delovi naše zemlje kojih sam se ranije plašila i od kojih sam zazirala, postali su mi poznati kao one zebrine kože kojima mi je bio pokriven krevet. Kad bi nestalo dnevne svetlosti, uvukla bih se pod njih i gledala kako bosonogi sluga bešćujno dotapka u moju sobu da upali petrolejku. Ponekad bi iznenađen blesak i šištanje lampe terali guštere po zidovima da pobegn timer skrovište, a čuli su se kao da štapići udaraju po slami. Zatim bi došlo do smene straže, kad bi se dnevni insekti – stršljeni i ose – zavukli u gnezda od blata po kružnom zidu moje sobe, a cvrčci se probudili i zatesterisali u ritmu koji je samo njima znan. Pričekala bih tako jedan sat ili duže i posmatrala senke što se u sobi izvijaju nad nameštajem, koji je sav napravljen od kutija od parafina, sav isti dok ga senke ne zaoble i ne promene. Osluškivala sam sve dok više ne bih čula oćev glas, pa bih šmugnula kroz otvoren prozor u onaj mastiljavi mrak da se nađem s mojim drugom Kibijem u njegovoj kolibi uz nisku šištavu vatru.

Kibijeva majka i ostale žene pile su mutan ćaj od kore drveta i koprive i ispredale priće o tome kako je sve postalo. Tamo sam uglavnom naućila svahili, sve željnija prića... kako je hijena počela da šepa i kako je kameleon postao strpljiv. Kako su vetar i kiša nekad bili ljudi koji nisu uspeli u nekom važnom zadatku pa su prognani na nebo. One žene

su bile smežurane i krezube ili glatke kao uglačana abonosovina, dugih mišićavih udova pod svetlim *šakama*. Volela sam i njih i njihove priče, ali sam više želela da se pridružim Kibiju i ostalim *totoima* koji su se spremali za ratnike, mlade *moranije*.

Uloga devojčica u selu bila je isključivo domaćička. Moj položaj je bio drugačiji – redak, oslobođen tradicionalnih uloga koje su vladale u Kibijjevoj porodici, a i u mojoj. Kipske starešine su mi, bar za trenutak, dozvolile da se obučavam s Kibijjem: da bacam koplje i lovim divlje svinje, učim se prikrađanju kao što je Kibii učio od *arap* Maine, svog oca, koji je bio glavni ratnik u selu i moj ideal snage i neustrašivosti. Naučila sam da namestim luk i skidam šumske golubove, kugare i živahne plave čvorke, pa da pucam bičem od kože nosoroga i da bacam čvornovatu drvenu batinu smrtonosno precizno. Izrasla sam kao i Kibii, a onda sam ga prerasla, trčala sam brzo kao i on po visokoj travi oštrici, oboje prašnjavih stopala.

Kibii i ja smo često šetali po mraku, pored sveže pokošene trave koja je označavala granice naše farme i po vlažnoj visokoj travi što nas je kvasila sve do kukova, pored Zelenog brda i do ivice šume koja nas je primala sve dublje u sebe. Noću je tamo bilo leoparda. Videla sam kako ih otac mami kozom dok mi čučimo na bezbednom, na cisterni za vodu, pa koza zamekeće kad oseti divlju mačku, a otac uperi pušku i nada se da neće promašiti. Opasnosti je bilo na sve strane, ali mi smo znali sve noćne zvuke i njihove poruke, zrikavce i gatalinke, debele pećinare što liče na pacove, a koji su zapravo daleki rođaci slonova. Ponekad smo čuli i same slonove kako u daljini krše šikaru, mada su oni zazirali od mirisa konja i retko prilazili preblizu. Zmije su titrale po rupama. Zmije po drveću umele su da se zaljuljaju i fijuknu

vazduhom kao konopac ili da se jedva čujno glatkim trbuhom taru o mahagoni glatkih vlakana.

Godinama sam s Kibijem provodila te savršene noći i duga, spora poslepodneva stvorena za lov ili jahanje, pa je nekako – uz mačete, konopce i ljudski znoj – divljina ustupala mesto pravim njivama. Otac je sejao kukuruz i pšenicu, a oni su bujali. S novcem koji je zaradio našao je i kupio dve napuštene parne mašine. Kad ih je učvrstio za tlo, postale su srce našeg mlina za žito, a Zelena brda glavna žila kucavica u Ndžorou. Nedugo zatim biste, kad se popnete na naše brdo i pogledate preko terasastih njiva i kukuruza visine čoveka, videli kolonu volovske zaprege sa žitom za mlin. Mlin je radio bez prestanka, a broj radnika se udvostručio, pa utrostručio, muškarci iz plemena Kikuju, Kavirondo, Nandi i Kipsigi, a i Holandani, pucali su bičevima, terajući volove. Srušene su gvozdene šupe, a izrasla je štala, pa još njih nekoliko, novi boksovi s rešetkastim pregradama što su se punili senom i, kako mi je otac rekao, najboljim čistokrvnim konjima u Africi ili na celom svetu.

Katkad, uveče u krevetu, dok sam osluškivala noćne zvuke što su navirali sa svih strana kao neprekidan zvuk vrenja, i dalje bih mislila na majku i Dikija. Nikad nisu slali pisma, barem ne meni, pa je pokušaj da zamislim njihov život bio pravo iskušenje. Naša stara kuća je prodana. Gde god da su se oni konačno smestili, zvezde i drveće su bili sasvim drugačiji od onih u Ndžorou. A i kiša, i osećaj, i boja sunca u poslepodneva. Svih tih poslepodneva svih meseci otkad smo rastavljeni.

Postepeno mi je postajalo sve teže da se setim majčinog lica, onoga što mi je govorila, dana koje smo provele zajedno. No preda mnom su bili mnogi dani. Pružali su se dalje nego što sam mogla da vidim ili poželim, kao što se pružala

visoravan sve do izlomljene činije Menengaja ili do čvrstog plavog vrha Kenije. Bezbednije je bilo gledati napred – gurnuti majku u dalek kut uma gde me više neće povređivati, ili pak zamišljati, kad mislim o njoj, da je njen odlazak bio nužan. Bilo je to nekakvo kaljenje ili brušenje, moj prvi suštinski ispit kao Lakvet.

Jedno je bilo sigurno: pripadala sam farmi i divljini. Bila sam deo akacija i visoko isturenih odseka, modrih brda s gustom vegetacijom; dubokih nabora između brda i visoke trave nalik kukuruzu. Ovde sam oživela, kao da sam se ponovo rodila, i to istinski. Ovo je moj dom i, mada će jednog dana sve to da mi procuri među prstima baš kao crvena zemlja, onoliko koliko mi je trajalo detinjstvo, bilo je utočište taman po mojoj meri. Mesto koje sam znala napamet. Jedino mesto na svetu za koje sam stvorena.

Treće poglavlje

Začulo se štalsko zvonce i prekinulo je tišinu. Lenji petlovi su se probudili, kao i prašnjave guske, sluge i štalski momci, baštovani i goniči. Imala sam samo svoju kućicu od blata i slame, nešto dalje od očeve, a delila sam je s ružnim mešan-
cem Bulerom. Na zvuk zvona on je zacvileo u dnu mog kre-
veta, uvukao mi je četvrtastu glavu ispod ruke i naslonio mi
je na bok, pa sam osetila njegovu hladnu njušku i nabrane
polumesece ožiljaka na temenu. Debela, čvornovata kvrga
stajala je tamo gde mu je ranije bilo desno uvo pre nego što
se leopard ušunjao u moju kolibu i pokušao da ga odvuče
u noć. Buler je preklao leoparda i došepao kući, pokriven
njihovom pomešanom krvlju, kao junak, ali i poluživ. Otac i
ja smo ga negovali dok nije ozdravio, a iako nije nikad ni bio
naročito lep, sad je postao još i sed i poluglup. Voleli smo ga
još više zbog toga što leopard nije uspeo da mu slomi duh.

U dvorištu, na svežem jutarnjem vazduhu, čekao me je
Kibii. Imala sam jedanaest godina, on nešto manje, a oboje
smo postali deo podmazane mašinerije farme. Bilo je u okolini
još bele dece koja su išla u školu u Najrobiju ili ponekad nazad

u Englesku, ali otac nikad nije ni pomenuo da bih mogla da imam išta s tim. Štala mi je bila učionica. Jutarnji galopi su počinjali nedugo pošto svane. Bila sam tamo bez izuzetka, a isto tako i Kibii. Dok sam sad prilazila štali, on je skočio uvis kao da su mu noge nategnute opruge. Godinama sam uvežbavala taj skok i uspevala da se vinem isto kao Kibii, ali kako bih dostigla vrhunac u takmičenju, znala sam da treba da se trudim što manje. Kibii bi skakao i skakao, nadmašujući sebe, pa bi se umorio. Tada bih ja skočila i zasenila ga.

„Kad postanem *moran*“, kazao je Kibii, „piću bivolju krv i ukiseljeno mleko umesto koprive, što piju žene, a onda ću biti brz kao antilopa.“

„Ja bih mogla da postanem veliki ratnik“, rekla sam mu.

Kibii je imao otvoreno, lepo lice, a zubi su blesnuli kad se nasmejao kao da je to nešto najsmešnije što je ikad čuo. Kad smo bili sasvim mali, zadovoljno me je puštao u svoj svet, možda zato što je osećao da je sve to igra. Ipak sam ja devojčica, pa uz to još i bela. Međutim, kasnije je postajao sve sumnjičaviji i negodovao je zbog mene, kao da je čekao da prestanem da se trudim u takmičenju s njim i prihvatim da će nam se putevi uskoro sasvim razlikovati. Ja pak nisam imala takve namere.

„Kad bih imala pravu obuku, mogla bih“, bila sam uporna. „Mogla bih da vežbam tajno.“

„Gde je tu slava? Ko bi znao da si ti to učinila?“

„Ja bih znala.“

Opet se nasmejao i okrenuo prema štalskim vratima. „Koga ćemo danas da istrčavamo?“

„Tata i ja idemo kod Delamerovih da vidimo jednu rasplodnu kobilu.“

„Ja ću u lov“, odgovorio je. „Pa da vidimo ko će se vratiti s boljom pričom.“

Kad su Vi Makgregor i očevo kljuse Balmi osedlani i spremljeni, krenuli smo po jutarnjem suncu. Neko vreme mi je Kabijev izazov pomutio misli, ali onda su daljina i taj dan prevladali. Oko nas se dizala prašina, zavlčila nam se pod labavo vezane marame, u nos i u usta. Bila je sitna, meka i crvena, kao glina ili kao čupavorepa lisica, a uvek ju je bilo uz nas. I grinje nalik ljuspicama crvenog bibera su se hvatale za sve i tamo držale. Na grinje nije vredelo misliti, jer se tu ništa nije moglo. Nije vredelo misliti ni o belim mravima što su ujedali, a kretali su se u pretećim kolonama preko polja ili o gujama i suncu, koje je ponekad tako jarko pulsiralo da je izgledalo kao da hoće da vas spljeska ili pojede žive. Nije vredelo, jer je sve to bilo deo te zemlje i činilo je onim što jeste.

Posle skoro pet kilometara stigli smo do omanje jaruge gde se crveni mulj osušio i ispucao kao sistem raspuklih žila. U sredini je stajao most od ilovače, i izgledao je bespotrebno kad nema vode da teče pod njim, a ličio je na kičmu neke ogromne životinje koja je tamo uginula. Računali smo na tu vodu zbog konja. Možda je dalje i bilo vode, a možda i nije. Da bi nam odvratio misli od te muke, otac se raspričao o Delamerovoj rasplodnoj kobili. Još je nije video, ali to ga nije sprečavalo da je utka u nade za naš priplod. Uvek je razmišljao o novom ždrebetu i o tome kako bi nam ono moglo promeniti život – a zato što je on o tome razmišljao, o tome sam razmišljala i ja.

„Abisinka je, ali Delamer kaže da je brza i razumna.“

Otac se najviše zanimao za čistokrvne konje, ali bi povremeno mogao da se nađe dragulj i na običnim mestima, a on je to znao. „Koje je boje?“, htela sam da znam. To mi je uvek bilo prvo pitanje.

„Svetlozlatni palomino, s plavom grivom i repom. Zove se Koketa.“

„Koketa“, ponovila sam jer su mi se dopale oštre ivice te reči, iako nisam znala šta ona znači. „Zvuči kako treba.“

„Zvuči li?“ Smejao se. „Videćemo.“

Za mene je lord Delamer bio Di, kao i za sve ostale koji su ga dobro poznavali. Bio je jedan od prvih značajnih naseljenika u koloniji i imao je nepokolebljiv osećaj za to koji bi komad zemlje bio najplodniji. Činilo se da želi da preuzme ceo kontinent i natera ga da radi za njega. Niko nije bio ambiciozniji od Dija ni tvrdoglaviji ili otvoreniji kad je reč o nečemu što on voli (o zemlji, narodu Masaji, slobodi, novcu). Imao je dar da sve što dotakne ili isproba postane uspeh. Kad bi rizik bio prevelik a verovatnoća tanka, to bi bilo još bolje.

Pričao je lepe priče, tako mahnito je mrdao šakama i ramenima da mu je neuredna riđa kosa mlatila napred-nazad preko čela. Kad je bio mlad, prepešačio je preko tri hiljade kilometara kroz Somalijsku pustinju u društvu jedne namćoraste kamile i našao se ovde, u brdima. Odmah se zaljubio u ovo mesto. Vrativši se u Englesku da namakne novac kako bi se naselio ovde, upoznao je Florens, živahnu ćerku erla od Eniskilena, i oženio se njom. „Nije imala pojma da ću je jednog dana dovući ovamo“, voleo je da kaže.

„Kao da si *mogao* da me dovučeš“, često bi uzvraćala ledi Di veselog pogleda. „Oboje znamo da je u stvari uvek obrnuto.“

Kad su naša umorna kljusad konačno dobila zasluženu vodu, Delamerovi su nas otpratili do malog padoka gde je Koketa bila na paši s još nekoliko drugih rasplodnih kobilica i malim brojem ždrebadi. Bila je upadljivo najlepša na pogled, čvrsta i svetla, s izvijenim vratom i lepo razvijenim

grudima. Noge su joj se skladno sužavale u gležnjeve i putišta. Dok smo je gledali, ona je zabacila glavu i okrenula je da pogleda pravo u nas, kao da nas čika da joj nađemo manu.

„Prelepa je“, izustila sam.

„Jeste, i svesna je toga“, veselo je rekao Di. Bio je punog tela i izgledao kao da se uvek znoji, mada je uglavnom i zbog toga bio veseo. Potapkao je plavom pamučnom maramicom slan mlazić na slepoočnici, a otac se savio da prođe između prečaga ograde kako bi prišao bliže.

Retko sam viđala da se konj trgne ili pobegne od mog oca, pa ni Koketa nije bila izuzetak. Kao da je odmah osetila da on tu upravlja situacijom i njom, te je frknula na njega onim baršunastim nozdrvama, ali je stajala mirno dok ju je on pregledao, prelazeći joj dlanovima po temenu i gubicima, a onda joj nežnije opipao hrbat i kičmu, tražeći da nema neku kvrgu ili ulegnuće. Opet je usporio, prelazeći joj preko slabina i kukova, a prsti su radili svoj posao. Bio je kao slep čovek što joj opipava svaku lepu zadnju nogu, stegno, skočnici, zglob, kolenicu. Čekala sam da se uspravi ili da mu se lice smrkne, ali je on u tišini nastavio s pregledom, pa sam se sve više nadala. Kad je završio i uspravio se prema njoj, pa joj prešao dlanovima preko čuperka na čelu, jedva sam savladavala neizvesnost. Ako je ne bude zavoleo sad, kad je prošla sve njegove procene, meni će pući srce.

„Zašto se onda odvajaš od nje?“, pitao je Dija, ne skrećući pogled s Kokete.

„Zbog novca, naravno“, rekao je Di, blago frknuvši.

„Znaš kakav je“, dodala je leđi Di. „Nova opsesija uvek izgura staru. Sad ga zanima žito, pa će većina konja morati da ode.“

Molim te, reci da, molim te, ponavljala sam mahnito u sebi.

„Žito, je li tako?“, pitao je otac, pa se okrenuo, prišao ogradi i obratio leđi Di: „Ne verujem da imate nešto hladno za piće?“

Poželjela sam da se bacim Koketi oko kolena, da uhvatim punu šaku one njene svetle grive pa da joj skočim na leđa i sama odjašem u brda – ili kući s njom, da je zatvorim u skroviti boks u štali i čuvam sopstvenim životom. Srce mi je već ukrala, a osvojila je i očevo – *znala* sam to – samo što on nikad nije bio spontan. Osećanja je sklanjao iza zida, što ga je činilo sjajnim pregovaračem. On i Di će se time baviti do kraja dana, iznosiće uslove, ne izjavljujući ništa neposredno, svaki će brižljivo čuvati šta bi mu značilo da dobije ili da izgubi. Mene je to izluđivalo, ali ništa se tu nije moglo osim da odemo do kuće, gde će se muškarci smestiti za sto uz ražani viski i limunadu i započeti priču bez pričanja i pogodbe bez pogađanja. Prostrla sam se po tepihu pred kaminom i nadurila.

Iako su Delamerovi imali više zemlje i bar isti broj radnika na ranču Ekvator koliko i mi na Zelenom brdu, Di nije nešto mnogo poboljšao u njihovoj kući, u dve okrugle velike kuće od blata, s podom od utabane zemlje, grubim prozorima i zavesom od sargije umesto vrata. Svejedno, leđi Di ih je ispunila lepim predmetima koji su u njenoj porodici stotinama godina, kako mi je rekla – težak krevet od mahagonija s baldahinom i bogato vezenim prekrivačem, slike u pozlaćenim ramovima, dugačak sto od mahagonija s osam stolica od istog drveta i ručno povezan atlas koji sam volela da izučavam kad god sam odlazila kod njih. Tog dana sam bila suviše uzbuđena da bih gledala mape, pa sam samo ležala na tepihu i lupkala prašnjavim petama, grickala usnu i želela samo da muškarci već jednom obave to.

Konačno je došla leđi Di i sela blizu mene, ispružila belu pamučnu suknju pred sebe pa se oslonila na šake. Nikad nije

bila sitničava ni ukočena i to mi se kod nje dopadalo. „Imam lep keks, ako bi htela.“

„Nisam gladna“, rekla sam. Umirala sam od gladi.

„Svaki put kad te vidim, kosa ti je sve neobuzdanija.“ Blago je gurnula tanjir s keksom prema meni. „A tako je divne boje. Zapravo, pomalo kao Koketina.“

Time me je kupila. „Zaista to mislite?“

Klimnula je glavom. „Verovatno mi nećeš dozvoliti da te malo očešljam?“

Bila sam suviše nespokojna da bih uživala u tome da sedim mirno dok mi neko petlja oko kose, ali sam je ipak pustila. Imala je četku sa srebrnom drškom i divnom, mekom belom dlakom preko koje sam uvek volela da prelazim prstima. U našoj kući nije bilo više ničeg ženstvenog, ni svile, ni satena, ni parfema, ni nakita, ni pufni za puder. Ta četka je bila egzotična. Dok je ledi Di radila tiho pevušeći, ja sam se bacila na keks. Ubrzo u tanjiru nije ostalo ničeg do putera-stih mrvica.

„Otkud ti taj stravičan ožiljak?“, pitala je.

Pogledala sam onaj najgori, grub deo koji mi je virio ispod iskrzanog ruba kratkih pantalona, deo dugačke naborane rane što mi se pružala do pola butine. Izgledala je prilično gadno. „Od rvanja s *totoima*.“

„S *totoima* ili divljim svinjama?“

„Pobedila sam jednog dečaka Kipa i prebacila ga preko ramena na zemlju. Tako se osramotio da me je sačekao u šumi pa me je posekao očevim nožem.“

„Šta?“ Ispustila je uznemiren krik.

„Morala sam da ga pojurim, zar ne?“ Nisam mogla da obuzdam ponos. „On je izgledao mnogo gore nego ja sad.“

Ledi Di je uzdahnula u moju kosu. Znala sam da se brine, ali tad još ništa nije rekla, a ja sam se prepustila cimanju

četke i grebanju po temenu. Bilo mi je tako lepo da sam skoro zadremala kad su muškarci konačno ustali i rukovali se. Skočila sam na noge i skoro pala u krilo ledi Di. „Je li naša?“, pitala sam, požurujući ih.

„Klat se cenka kao hijena“, kazao je Di, „samo uhvati i ne pušta. Skoro mi je ukrao tu kobilu.“ Nasmejao se, a smejaio se i moj otac pa ga je pljeskao po ramenu.

„Zar Beril ne izgleda lepo?“, pitala je ledi Di. Došla je za mnom i spustila mi šaku na glavu. „Pitala sam se hoću li naleteti na gnezdo senica iza uвета.“

Otac je pocrveneo i nakašljao se. „Bojim se da nisam neka dadilja.“

„I ne treba da budeš“, grmnuo je Di, braneći ga. „Devojčica je dobro. Pogledaj je samo, Florens. Jaka je kao mazga.“

„O, da, zar ne želimo svi mazge za ćerke?“

Ceo taj razgovor je bio dobrodušan, a ipak sam se osetila čudno, zbunjeno. Kad smo sat vremena kasnije pošli kući, pošto su razmenjeni novac i pojedinosti o isporuci Koke-te, primetila sam da je i otac uznemiren. Jahali smo bez reči dok se crveno sunce spuštalo sve niže na ravnom nebu. U daljini se pijavica prašine vrtela kao derviš, pa naletela na plameno drveće i srušila dom jatu lešinara. Jedan je proleteo iznad nas, a ja sam zadrhtala zbog njegove senke što je milela nad nama.

„Priznajem da mi stalno nešto izmiče“, kazao je otac kad je lešinar odleteo.

Nagađala sam da je mislio na to kako je ledi Di prebledela kad mi je videla ožiljak i uopšte zbog staranja o meni. Znala sam da sam to „nešto“ ja, njegova ćerka.

„Mislim da nam je sasvim dobro“, rekla sam i potapšala Vija Makgregora po vratu. „Ne želim da se išta menja.“

Ništa nije rekao, a sunce se i dalje spuštalo. Tako blizu ekvatoru gotovo i nije bilo sumraka. Dan se za samo nekoliko minuta pretvarao u noć, ali tih nekoliko minuta bilo je divno. Žuta trava oko nas talasala se kao more, čas se povijala u jazbine mravojeda i rupe divljih svinja, čas se dizala prema zglavkastim tornjevima termitnjaka, ali nikad nije stajala. Stvarala je moćnu iluziju da šikara nema kraja – da tako možemo godinama da jašemo, da nas trava i daljina nose zauvek sve dalje.